

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

VN/8871/2019 - Koulukuraattorit ry:n lausunto Hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sote-maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Yleistä

Koulukuraattorit ry haluaa lausua näkemyksensä hallituksen esitysluonnoksessa tehdystä esityksestä siirtää opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut kunnan järjestämistä vastuulta sote-maakunnan järjestämistä vastuulle. Koulukuraattorit ry huomauttaa, että hallituksen esitysluonnoksen lausuntomenettely on hyvän hallintotavan ja lainvalmisteluprosessin vastaista, koska kuraattorien ja psykologien siirtoasiaan liittyviltä keskeisiltä tahoilta ei pyydetä esityksestä lausuntoa. Lainvalmisteluprosessin mukaan pelkkä kuuleminen ei riitä, vaan sen lisäksi kirjallinen lausunto on pyydettävä lakiluonnosehdotuksesta. Kirjalliset lausunnot voidaan jättää pyytämättä säädösehdotuksesta vain perustellusta syystä. Jos lausuntoja ei pyydetä esimerkiksi asian vähäisen merkityksen vuoksi, menettely perustellaan hallituksen esityksessä. Lakiluonnoksesta ei selviä, miksi kuraattori- ja psykologipalveluihin liittyviltä keskeisiltä tahoilta ei pyydetä lausuntoa lakiluonnoksesta.

Nykytila ja sen arviointi

Lakiluonnoksen opiskeluhoolltoa koskevassa nykytilan kuvauksessa todetaan, että suurimassa osassa kunnista kuraattori- ja psykologipalvelut on järjestetty opetustoimessa, mikä on johtanut siihen, että useimmissa kunnissa opiskeluhoollon palvelut ovat jakautuneet kahdelle eri toimialalle. Lakiluonnoksen mukaan ”opiskeluhoollon palvelujen jakautuminen on vaikeuttanut palvelujen kokonaisuuden hallintaa ja yhteistyötä eri ammattikuntiin kuuluvien opiskeluhoollon toimijoiden välillä. Pahimmillaan oppilaita on lähetetty työntekijältä toiselle, eikä tieto ole siirtynyt työntekijöiden välillä.”

Koulukuraattorit ry:n näkemyksen mukaan kuraattorien ja psykologien toimiminen eri hallintokunnassa kuin kouluterveydenhuolto ei ole ollut este toimivalle yhteistyölle eri ammattikuntiin kuuluvien opiskeluhoollon toimijoiden välillä.

Lakiluonnoksen yhdessä toisessa kohdassa esitetään, että oppilaita ja opiskelijoita lähetettäisiin tarpeettomasti palvelusta toiseen opiskeluhoolltopalvelujen sisällä. Mihin tämä väite perustuu? Ohjaaminen toiselle opiskeluhoolltopalveluja antavalle työntekijälle on lakisääteinen velvollisuus. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (15 §) mukaan psykologin tai kuraattorin on tarvittaessa ohjattava oppilas saamaan muita opiskeluhoollon palveluja sekä muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Vastaavasti kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin on ohjattava tarvittaessa oppilas saamaan kuraattorin tai psykologin palveluja. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi on kouluterveydenhuollon tarvittaessa tehtävä yhteistyötä oppilas- ja

opiskelijahuollon kanssa (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 2009, 13 §).

Nykytilan kuvauksessa todetaan, että suuremmissa kunnissa opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut on järjestetty asianmukaisesti opetustoimen tai sosiaali- ja terveystoimen alaisuudessa omissa yksiköissään alan ammattilaisten johdolla. Tällöin työntekijöiden tehtäväkuvat ja työnjako ovat tarkoituksenmukaiset, työ on asianmukaisesti ohjeistettu ja valvonta on riittävää. Näissä suuremmissa yksiköissä on myös voitu varmistaa työntekijöiden ammatillinen osaaminen ja tuki. **Miksi sote-maakuntaan siirtämisellä lähdetäisiin rikkomaan tuota toimivaa systeemiä?** Tällä hetkellä maamme 30 suurimmasta kunnasta vain kolmessa kunnassa (Lappeenranta, Mikkeli, Nurmijärvi) kuraattorit ja psykologit eivät ole hallinnollisesti opetustoimessa. **Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologitoiminta nähdään kuuluvan tiiviisti opetustoimeen kuuluvaksi toiminnaksi sekä suurissa että pienissä kunnissa.**

Lakiluonnoksessa todetaan, että Suomen kunnista yli puolet on alle 6000 asukkaan kuntia, joissa asukkaita (noin 440 000) on tosin vain noin 8 prosenttia koko väestöstä. Lakiluonnoksen mukaan pienempien kuntien yksittäisillä kuraattoreilla ja psykologeilla olisi mm. sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön puutteellinen tuntemus. Tämä väite ei pitäne täysin paikkaansa, koska sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön perehtyminen kuuluu sosiaalityöntekijän ja sosionomin peruskoulutukseen. **Toisin kuin lakiluonnoksessa esitetään pienemmässä kunnassa voi olla paremmatkin mahdollisuudet päästä kuraattorin työtä tukeviin ilmaisiin ja myös maksullisiin koulutuksiin.** Esimerkiksi aluehallintovirastot, kunnat ja järjestökin järjestävät säännöllisesti alueillaan kuraattorin työtä tukevaa koulutusta. Myös Koulukuraattorit ry järjestää joka toinen vuosi valtakunnalliset kuraattoripäivät ajankohtaisista teemoista.

Opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien siirtoesitys maakuntaan

Lakiluonnoksessa opiskeluhuollon siirtoa sote-maakuntaan perustellaan sillä, että ”nykyinen opiskeluhuollon palvelujen hajaantuminen eri hallinnollisille toimijoille on aiheuttanut palveluihin suurta vaihtelua, vaikeuttanut niiden ohjausta ja pirstonut palvelujärjestelmää. Oppilaat ja opiskelijat ovat eriarvoisessa asemassa palvelujen saannin ja laadun suhteen.”

Koulukuraattorit ry:n näkemyksen mukaan palvelujen suuri vaihtelu ei johdu eri hallintokunnissa toimimisesta vaan riittämättömistä opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologiresursseista perusopetuksessa ja toisella asteella.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen keväällä 2018 perusopetuksen kuraattoreille tekemän kyselyn (Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019, Hietanen -Peltola, Vaara, Laitinen) mukaan yhdenvertaisuus ei valtakunnallisesti toteutunut kuraattoripalvelujen saatavuudessa. Kuraattorien oppilasmäärä vaihteli alle 700 - 2099 oppilaaseen ja toimipisteiden määrä 1 - 20 toimipisteeseen. Suurilla oppilas- ja toimipisteiden lukumäärillä on mahdollista vastata oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteisiin. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös toisen asteen kuraattoreille keväällä 2019 tehdyssä kyselyssä. Sen mukaan toisen asteen opiskelijat ovat kuraattorin varhaisen avun saannin suhteen hyvin erilaisessa asemassa eri oppilaitoksissa, eri toimipisteissä ja eri alueilla.

Opiskeluhoitopalveluja antavilla kuraattoreilla ja psykologeilla ei ole valtakunnallisia henkilöstömitoitussuosituksia kuten kouluterveydenhoitajilla ja -lääkäreillä on ollut jo vuodesta 2004 alkaen. Kuraattoreita ja psykologeja koskevat henkilöstömitoitussuositukset tulee antaa mahdollisimman pian, jotta oppilaat ja opiskelijat olisivat yhdenvertaisessa asemassa palvelujen saannin suhteen.

Koulukuraattorit ry esittää henkilöstömitoitussuositukseksi korkeintaan 600 oppilasta tai opiskelijaa/kuraattori painokertoimineen (esim. erityisen tuen oppilaat, erityisluokat, maahanmuuttajataustaiset oppilaat, alueen sosioekonomiset olosuhteet, alueen työttömyysaste, vuokrapainotteisuus) ja korkeintaan kolme yksikköä/kuraattori.

Kuraattorien palvelujen laadun suhteen oppilaat ja opiskelijat ovat todella eriarvoisessa asemassa, koska 1.1.2017 voimaan tullut kuraattorin kelpoisuuden muutos mahdollistaa valita kuraattoriksi sosiaalityöntekijän ja sosionomin koulutuksen saaneiden lisäksi **muillakin koulutuksilla, jotka eivät tuota sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön pätevyyttä.**

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaan tullessa 1.8.2014 kuraattorin kelpoisuudeksi säädettiin vähintään sosionomi ja vastaavan kuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijä. Normien purkamiseen liittyen edellinen hallitus lähti muuttamaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettyä kuraattorin kelpoisuutta. Edellisen hallituksen sivistysvaliokunta hylkäsi silloisen kuraattorin kelpoisuutta koskevan hallituksen esityksen ja kuraattorin kelpoisuudeksi tuli 1.1.2017 seuraava (OHL 7 § 2 mom.): Kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (sosionomi), taikka henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto, ja suoritettuna sosiaalialan aineopinnot tai vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhoillon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö (sosiaalityöntekijä), sekä psykologin palveluja.

Kyseisessä kuraattorin kelpoisuutta koskevassa pykälässä on kaksi virhettä: yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutusvastuissa ei ole olemassa ”sosiaalialan aineopinnot”-termiä eikä ole olemassa kuraattoria vastaavaa sosiaalialan tehtävää. Yliopistojen koulutusvastuussa on vain ”sosiaalityön aineopinnot”-termi. Rekrytoinneista vastaavat henkilöt ovat olleet ihmeissään, miten tuota kuraattorin kelpoisuuspykälää tulkitaan. Edellisen hallituksen esityskään kuraattorin kelpoisuudeksi ei olisi riittänyt sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamiseen, koska siinä edellytettiin kuraattorilta vain sosiaalityön aineopintojen suorittamista. **Sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamisen edellytyksenä on sosiaalityön pääaineopintojen suorittaminen tai sosionomin (AMK) tutkinto.**

Koulukuraattorit ry esittää, että koulukuraattorin kelpoisuus (OHL 7§ 2 mom.) muutetaan vastaamaan mahdollisimman pian sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaisia pätevyksiä seuraavasti: Kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhoillon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, sekä psykologin palveluja.

Hallituksen lakiluonnos korostaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden toimimista sote-maakunnan tehtävissä. **Mitä tapahtuisi maakuntaorganisaatiossa niille kuraattoreille, jotka eivät ole sosiaalihuollon ammattihenkilöitä?**

Lakiluonnoksessa todetaan vallitseva tilanne, että ”opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien toimimista nykyään pääosin opetustoimen alaisuudessa on pidetty hyvänä järjestelynä siinä suhteessa, että palvelujen järjestäjä tuntee oppilaitosympäristön ja myös oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeet hyvin. Opiskeluhuollon työntekijöinä kuraattoreilla ja psykologeilla on myös ollut luonteva yhteistyö opetustoimen edustajien kanssa.”

Esityksessä on täysin sivuutettu se, että kuraattoreilla ja psykologeilla on päivittäin myös oppimisen tukemiseen liittyviä lakisääteisiä perusopetuslain (esim. 16 ja 17 §), lukiolain (32 §) ja ammatillista koulutusta koskevan lain (64 ja 99 §) sekä eri kouluasteiden opetussuunnitelmien mukaisia velvoitteita. Esityksestä saa sellaisen kuvan, että kuraattorien ja psykologien työ olisi pelkkää sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 § 1 mom.) mukaan kuraattorien ja psykologien tehtävänä on **antaa oppilaille ja opiskelijoille opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta ja toteuttaa sitä ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitotyönä** esim. luokkien ja erilaisten ryhmien kanssa työskentelynä. Esim. kiusaamisen ehkäiseminen edellyttää pitkäjänteistä, suunnitelmallista ja koko kouluyhteisöä koskevaa yhteisöllistä työtä. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön tekeminen onnistuu vain olemalla tiiviisti läsnä koulu- tai oppilaitosyhteisössä.

Ennaltaehkäisevän ja yhteisöllisen opiskeluhuollon korostaminen ei ole mitenkään uusi asia. Jo vuoden 1973 Oppilashuoltokomitea tarkoitti oppilashuollolla kouluasteesta riippumatta koulun kasvat- ja opetustyöhön elimellisesti liittyvää ja sen edellytyksiä parantavaa toimintaa, jonka tavoitteena oli 1) oppilaan kaikinpuolinen hyvinvointi (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen hyvinvointi) ja tasapainoinen kehitys, 2) koulunkäynnin, oppimisen sekä oppimisvaikeuksien edistäminen ja koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon toteuttaminen sekä 3) koulun viihtyisyys ja turvallisuus sekä viihtyvyys koulussa. Komitean määrittelyn mukaan ”oppilashuolto on luonteeltaan ensisijaisesti *ennalta ehkäisevää*, mutta kiinnittää huomiota myös korjaavaan toimintaan. Oppilashuollon painopisteen tulee olla ennaltaehkäisevässä toiminnassa, jonka avulla pyritään toisaalta epäsuotuisten kehitystekijöiden ja vaikutusten poistamiseen ja toisaalta häiriöiden mahdollisimman varhaiseen toteamiseen. Samalla kun luodaan koululle mahdollisuudet ennaltaehkäisevän oppilashuollon toteuttamiseen ja kehittämiseen, on pidettävä huolta siitä, että koulu voi suorittaa myös sellaista korjaavaa työtä, joka on tarkoituksenmukaista suorittaa koulussa.” Oppilashuoltokomitean määrittelyn mukaan **”koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä. Koulukuraattori on koulussa erityisesti ennaltaehkäisevän toiminnan aktivoija ja suorittaja sekä sosiaaliturvan ja sosiaalityön asiantuntija.”** Komitean mukaan **”koulupsykologi on koulussa psykologinen asiantuntija, joka toisaalta tuntee lapsen ja nuoren kehityksen ja oppimisen lainalaisuudet sekä mielenterveyttä edistävien ja haittaavien tekijöiden säätelemisen ja toisaalta pystyy näitä tietoja soveltamaan kouluun.”** Oppilashuoltokomitea korosti, että koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminta järjestetään kunnan koulutoimen osana, koska koulun opetus- ja kasvatustyön tukemiseen ja kehittämiseen sekä huolenpitoon koulun työskentelyilmastosta tarvitaan kiinteästi koulussa työskentelevää ja tähän toimintaan erityisesti perehtynyttä oppilashuoltohenkilökuntaa.

Vuonna 2014 voimaan tulleessa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettiin tuo edellä mainittu ennaltaehkäisevä toiminta opiskeluhuollon ensisijaiseksi lakisääteiseksi tehtäväksi vuoden 1973 oppilashuoltokomitean näkemyksen mukaisesti. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että kuraattori- ja psykologitoiminnan siirtäminen hallinnollisesti sote-maakuntaan on romuttamassa oppilas- ja opiskelijahuoltolain ensisijaisen lakisääteisen tehtävän painottamalla selvästi yksilökohtaista työtä.

Lakiluonnoksessa on tärkeä havainto, että ”uudistuksessa riskinä voidaan pitää sote-maakunnan etäännyttämistä kuntien opetustoimesta ja oppilaitoksista. Kuntien opetustoimen ja sote-maakunnan opiskeluhuollon olisi tästä syystä kiinnitettävä erityistä huomiota sen varmistamiseen, että yhteistyörakenteet toimivat ja tietojenvaihto on riittävällä tasolla. Näillä keinoilla varmistettaisiin, että oppilaat ja opiskelijat saisivat tarvitsemansa tuen.”

Koulukuraattorit ry:n mielestä erittäin suuri riski on siinä, että vaikka kuraattori- ja psykologipalvelut toteutettaisiin jatkossakin lähipalveluina kouluilla ja oppilaitoksissa, maakuntahallintoon siirtymisen myötä kuraattorit ja psykologit menettäisivät toimivan lakisääteisen yhteistyön oppilaiden ja opetushenkilöstön kanssa hallinnon ollessa etäällä konkreettisesta työstä sote-maakunnassa, joka ei liity koulun toimintaan millään tavalla. Suuri ristiriita olisi siinä, että perusopetuksen hallinto johtaa koulutoimea ja koulujen rehtorit koulujen toimintaa ja oppilashuoltoa eikä sote-maakuntahallinto.

Syrjäytymistä ehkäisevä yhteisöllinen opiskeluhuolto vaatii hyvät ja toimivat johtamis- ja koulutusrakenteet sekä jatkuvaa kehittämistä, joka edellyttää koulujen/oppilaitosten, koulu- ja oppilaitosympäristön ja sen tarjoamien mahdollisuuksien hyvää tuntemista. Jos opiskeluhuolto siirtyy soteen, miten varmistetaan tämän kokonaisuuden johtaminen ja kehittäminen niin, että se ei häviä tai heikkene? **Miten yhteisöllistä opiskeluhuoltoa voi johtaa eri organisaatiosta, kuten sote-maakuntahallinnon sosiaali- ja terveystoimen organisaatioista käsin?** Vaarana on, että yhteisöllinen opiskeluhuolto katoaa pikkuhiljaa yksilöllisen ja korjaavan opiskeluhuollon jalkoihin.

Pienillä paikkakunnilla on huolta siitä, että kuraattoreita ja psykologeja voitaisiin siirtää tarpeen tulleen maakunnan sisällä minne vaan. Tämän myötä koulu- ja paikallistuntemus häviäisi ja työn tekeminen vaikeutuisi.

Koulukuraattorit ry katsoo, että työnjohdon ja -organisoinnin on oltava siellä, missä työkin tehdään. Kuraattorien ja psykologien työn johtamista ei pidä siirtää maakuntiin, joissa ei ole tuntemusta päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten lasten ja nuorten arjesta tai siitä, mitä on ennaltaehkäisevä ja yksilökohtainen opiskeluhuolto kussakin yksikössä ja paljonko sitä tarvitaan. Johtamiseen liittyvä byrokratia myös lisääntyisi maakuntahallinnon myötä.

Lakiluonnoksen mukaan ”opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien siirtyminen hallinnollisesti sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimen palveluihin vahvistaisi kuraattorien ja psykologien työskentelyn yhteyttä sote-maakunnan muuhun sosiaali- ja terveystoimeen.”

Koulukuraattorit ry katsoo, että samanaikaisesti se kuitenkin heikentäisi kuraattorien ja psykologien työskentelyn yhteyttä opetustoimeen, mikä on oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja koululakien (peruskoulu, lukio, ammatillinen koulutus) mukaan ensisijainen päivittäinen yhteistyökumppani kuraattoreille ja psykologeille. Sote-maakuntaan siirtyminen saattaisi heikentää myös kuraattorien ja psykologien

keskinäistä työparityötä ja yhteistyötä varsinkin, jos kuraattorit ja psykologit sijoittuisivat maakuntahallinnossa eri yksiköihin.

Asiakas- ja potilasrekisterit

Lakiluonnoksen mukaan hyvänä ratkaisuna nähtäisiin opiskeluhoollon työntekijöiden toimiminen saman rekisterinpitäjän alaisuudessa kirjaamalla asiakas- ja potilastietoja sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasrekisteriin. Luonnoksen mukaan ”oppilaisiin ja opiskelijoihin liittyvän asiakas- ja potilastiedon nykyistä sujuvampi käsittely opiskeluhoollon sisällä tehostaisi ja sujuvoittaisi kaikkien opiskeluhoollon toimijoiden työtä.” Tarkoittaisiko tämä käytännössä esim. sitä, että kouluterveydenhuolto pääsisi automaattisesti katsomaan kuraattorien asiakaskirjauksia? Niin se ei voi olla.

Tietosuojavaltuutetun lausunnon (2009) mukaan ”koulukuraattorin asiakasrekisterin tulee olla sosiaalihuollon muista rekistereistä erillinen kokonaisuus, vaikka koulukuraattori toimisikin sosiaalitoimen palveluksessa. Rekisteri perustetaan koulukuraattorin laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi, mikä on myös asiakastietojen käsittelyn tarkoitus.

Koulukuraattorin salassa pidettäviä asiakastietoja voi käyttää vain kuraattorin toiminnassa, eikä muilla sosiaalitoimen työntekijöillä voi olla käyttöoikeutta tähän rekisteriin. Sosiaalitoimen työntekijä voi tapauskohtaisesti saada koulukuraattorin asiakastietoja sosiaalihuollon erityislainsäädännössä olevien säännösten perusteella, jos tiedot ovat tarpeellisia sosiaalihuollon tehtävien hoitamiseksi.” (Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunto koulun sosiaalityön asiakastiedot sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmissä - tietokuvaukset 0.4 raportin lausuntopyyntöön. Dnro 961/41/2009.) Tietosuojavaltuutetun lausuntoon viitaten terveydenhuollon työntekijöillä ei ole oikeutta mennä lukemaan kuraattorin asiakaskirjauksia.

Ihmetystä herättää se, että esim. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirissä (Eksote, 9 kuntaa) ja Etelä-Savon sosiaali- ja terveyskuntayhtymässä (Essote, 9 kuntaa) kuraattorit ovat jo useita vuosia käyttäneet asiakastyössään potilastietojärjestelmää, vaikka kuraattorin työ ei ole terveydenhuoltoa eikä potilastyötä. Tuohonko sote-maakunnassa pyrittäisiin kuraattorien kohdalla? **Kuraattorin työ on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista oppilashuoltotyötä.** Potilastietojärjestelmä ei ole asianmukainen asiakastietojärjestelmä kuvaamaan kuraattorien päivittäin tekemää opiskelun ja koulunkäynnin tukemis- ja ohjaustyötä, jolla edistetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 § 1 mom.) mukaisesti koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa sekä tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia ja sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Nykyiset sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmäkään eivät sovellu kuvaamaan riittävästi kuraattorin tekemää lakisääteistä yhteisöllistä opiskeluhoollotyötä.

Työn seurannan ja kehittämisen näkökulmasta on erittäin tärkeää saada kuvattua myös kuraattorien ja psykologien tekemä lakisääteinen yhteisöllinen opiskeluhoollotyö. Tällä hetkellä näyttää siltä, että kuraattorien ja psykologien työn kuvaamiseen kehitetty Aura-asiakastietojärjestelmä mahdollistaa parhaiten kuraattorien ja psykologien tekemän sekä yksilökohtaisen että yhteisöllisen oppilashuoltotyön dokumentoinnin. Aura-järjestelmä on kehitetty peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tehtävän kuraattori- ja psykologityön dokumentointiin ja tilastointiin. Kehittämistyö alkoi vuonna 1998 viiden Etelä-Suomen lääniin kuuluvan kunnan kuraattorien ja psykologien ja Etelä-Suomen lääninhallituksen kanssa. Aura-järjestelmä on

rakennettu niin, että kuraattorit ja psykologit eivät pääse katsomaan toistensa kirjauksia tietosuojavaltuutetun ohjeistuksen mukaisesti. Se mahdollistaa myös monipuolisen yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön kuvaamisen ja tilastoinnin. Aura-asiakastietojärjestelmä otettiin pilotoinnin jälkeen käyttöön vuonna 2002. Tällä hetkellä se on käytössä yli 100 kunnassa ja sitä käyttää yhteensä yli 1300 kuraattoria ja psykologia valtakunnallisesti.

Työn vaikuttavuutta, määrää ja laatua pitää pystyä seuraamaan tilastollisesti myös kuraattorien ja psykologien tekemästä lakisääteisestä yhteisöllisestä opiskeluhuoltotyöstä. Näyttää siltä, että kuraattorien ja psykologien tekemän työn erityisyyttä ei ole lakiluonnoksessa huomioitu.

Koulukuraattorit ry esittää, että kuraattorien ja psykologien käyttämässä asiakastietojärjestelmässä tulee pystyä kuvaamaan sekä lakisääteinen yhteisöllinen että yksilökohtainen opiskeluhuoltotyö.

Sosiaalihuollon tehtävät

Lakiluonnoksessa korostetaan vain sosiaalihuollon ja terveydenhuollon mukaisia tehtäviä jopa niin, että lakiluonnoksessa esitetään kuraattoreille täysin uusia sosiaalihuoltolain mukaisia tehtäviä. Luonnoksen mukaan ”sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimen organisaatioissa kuraattoreilla olisi myös tarvittaessa mahdollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja ja päätöksiä, eikä oppilaiden tarvitsisi tämän vuoksi erikseen hakeutua sosiaalihuollon toimipisteisiin.” Tuo tarkoittaisi sitä, että kuraattorin tekemä lakisääteinen ennaltaehkäisevä työ muuttuisi korjaavaksi työksi. Oppilaiden, opiskelijoiden ja vanhempien luottamus kuraattoriin luotettavana koulun/oppilaitoksen lähityöntekijänä murenisi kuraattorin tehdessä palvelutarpeen arviointeja ja sosiaalihuoltolain mukaisia virkapäätöksiä. Eivät kaikki kuraattorien asiakkaina olevat oppilaat ja opiskelijat vanhempineen haluaisi, että koululla joku alkaisi syvällisesti selvittää heidän perhe-elämäänsä, jota palvelutarpeen selvittäminen voi tarkoittaa.

Kuraattorien toimet pitäisi muuttaa viroiksi, jotta sosiaalityöntekijän koulutuksen omaava kuraattori voisi edes tehdä päätöksiä. Toisen asteen koulutuksessa opiskelijoiden ikähaitari on suuri: 15-vuotiaista yli 50-vuotiaisiin. Päätösten tekeminen edellyttäisi sitä, että kuraattorilla pitäisi olla hallussaan **koko sosiaalihuollon palveluvalikko**, josta sitten etsiä sopivaa apua oppilaalle tai opiskelijalle, jolla voi olla mm. taloudellisia huolia, mielenterveys- tai päihdeongelmia. Siirtyminen soteen toisi **ison lisätyön kuraattorin** nykyisiin tehtäviin. Jotkut sosiaalihuollon asiakkaat saattavat olla niin vaikeita, että asiakasneuvottelun ajaksi joudutaan kutsumaan vartija neuvotteluhuoneen ulkopuolelle. Tarvittaessa kuraattorikin voisi joutua kutsumaan vartijan koululle turvaamaan asiakasneuvottelun pitämisen. Tässä kohtaa oppilaiden ja opiskelijoiden turvattomuuden tunne koulu yhteisössä voisi lisääntyä.

Palvelutarpeen arviointien ja niihin liittyvien päätösten tekeminen on sosiaalihuoltolain mukaista, mutta ei oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista toimintaa. Lapsilla, nuorilla ja aikuisilla opiskelijoilla on oikeus oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisiin kuraattoripalveluihin. Kuraattorien tulee saada jatkossakin tehdä täysiaikaisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia lakisääteisiä yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon tehtäviä kouluissa ja oppilaitoksissa eikä siirtää kuraattorien työpanosta sosiaalihuoltolain mukaisiin virkatehtäviin.

Koulukuraattorit ry katsoo, että kuraattorit eivät saa missään tapauksessa joutua kaksoisrooliin, jossa ensin toimitaan luotettavana tukijana ja hetken päästä tehdäänkin päätöksiä, joita asiakas saattaa vastustaa. Kuraattoripalvelun tulee pysyä edelleen matalan kynnyksen helposti lähestyttävänä palveluna. Täytyy myös ottaa huomioon se, että jo työtä ohjaavan lain mukaan kuraattorin palvelut ovat oppilaille ja opiskelijoille vapaaehtoisia. Ei voi olla niin, että sote-maakuntahallinnon myötä kuraattorit laitettaisiin tekemään ja paikkaamaan muille työntekijöille kuuluvia sosiaalihuollon tehtäviä eivätkä kuraattorit itse ehtisi tekemään oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoittamaa ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä ja luottamusta herättävää asiakastyötä. Oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaan kuraattorin tai psykologin luokse tulisi päästä kriisitilanteissa jo samana tai seuraavana työpäivänä, muutoin aikaa tulee tarjota seitsemän työpäivän kuluessa.

Kuraattori- ja psykologipalvelujen saavutettavuus

Lakiluonnoksessa esitetään sosiaalihuoltolakiin lisättäväksi uusi 27 c § Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut, jonka 3 momentin mukaan ”Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut on oltava oppilaiden ja opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut on järjestettävä esi- ja perusopetusta antavien koulujen oppilaille koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä, ja opetuksen järjestäjän on tarjottava sote-maakunnan käyttöön koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat tilat näiden järjestämiseksi.” Lakiluonnoksen perustelujen mukaan palvelujen tulisi olla käytettävissä pääsääntöisesti koulu- tai opiskelupäivän aikana. Koulun välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin oppilaiden kannalta kohtuullista kävelyetäisyyttä koulusta. **Mitä tarkoittaa kohtuullinen kävelyetäisyys esim. 1. luokkalaisen tai 9. luokkalaisen oppilaan kohdalla?**

Myös toisen asteen opiskelijoiden kuraattori- ja psykologipalvelut tulisi olla opiskelijoiden helposti saavutettavissa joko oppilaitoksessa tai muutoin tarkoituksenmukaisella tavalla. **Mitä tarkoittaa käytännössä ”muutoin tarkoituksenmukaisella tavalla”?** Pahimmillaan se voisi tarkoittaa sitä, että kuraattori- ja psykologipalvelut voisivat sijaita missä tahansa, jonne ei ole helppoa tulla ilman ajanvarausta.

Lakiluonnoksen perustelujen mukaan opetuksen järjestäjä veloitetaan tarjoamaan sote-maakunnan käyttöön koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitseva tilat palvelujen järjestämiseksi. Velvollisuus koskisi sekä kuntaa, valtiota että yksityistä opetuksen järjestäjää. Perustelujen mukaan sote-maakunnan ei kuitenkaan olisi pakko järjestää palveluja opetuksen järjestäjän tarjoamissa tiloissa, mikäli se pystyisi muutoin järjestämään ne koulun välittömässä läheisyydessä.

Kuraattorien ja psykologien työtilojen sijaitseminen koulurakennuksen ulkopuolella ei kuulosta toimivalta ratkaisulta, koska kuraattorien ja psykologien työ rytmittyy koulun oppituntien ja välituntien määrittämän aikataulun mukaan. Nuorempien oppilaiden kohdalla hakeminen koulusta vastaanotolle ja saattaminen takaisin koululle olisi turvallisuussyistä välttämätöntä, mutta käytännössä mahdotonta kuraattorin tai psykologin tekemänä, koska kuraattorien ja psykologien asiakkuudet ovat salassa pidettäviä eivätkä he siis voi kulkea asiakkaansa kanssa koulun ulkopuolella. **Kuka hoitaisi ja kenen vastuulla olisi oppilaiden saattaminen?**

Koulukuraattorit ry esittää, että kuraattorien ja psykologien työtilojen tulee sijaita kouluissa ja oppilaitoksissa, jotta kuraattori- ja psykologipalvelut olisivat konkreettisesti helposti oppilaiden ja opiskelijoiden saatavilla. Kuraattorien ja psykologien työn tekeminen tulee olla sujuvaa ilman ylimääräistä kulkemista koulun/oppilaitoksen ja kauempana olevan työtilan välillä.

Kuraattori- ja psykologipalvelujen määrittely lainsäädännössä

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain lisäksi kuraattorin työstä ehdotetaan tarkemmin säädettäväksi sosiaalihuoltolaissa (27 c §) ja psykologin työstä terveydenhuoltolaissa (17 a §). Tällä esityksellä kuraattorit ja psykologit oltaisiin siirtämässä lainsäädännössä opiskeluhuollosta pois sote-toiminnaksi, mikä mahdollistaisi työn sisällön ja johtamisen muuttamisen sote-maakunnan tarpeista käsin tapahtuvaksi eikä koulussa ja oppilaitoksissa olevien lasten ja nuorten tarpeiden mukaisesti. Lakiluonnoksessa kuraattoreille jo esitetään konkreettisesti sosiaalihuoltolain mukaisia tehtäviä, jotka eivät ole oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista toimintaa. Kuraattorien ja psykologien tiivis työparityöskentely ja yhteistyö heikkenisi, mikäli kuraattorit työskentelisivät sosiaalitoimen ja psykologit terveystoimen yksiköissä sote-maakuntahallinnossa.

Koulukuraattorit ry esittää, että opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluista säädetään edelleen vain oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa ja että opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluiden järjestäminen päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten lapsille ja nuorille säädetään edelleen kunnan tehtäväksi.

Opiskeluhuollon toiminnan ohjauksen ja kehittämisen tulee olla jatkossakin Opetushallituksen tehtävä.

Hanna Gråsten-Salonen
Puheenjohtaja
Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf

Satu Jokelainen
Varapuheenjohtaja
Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf